

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

อันเนื่องมาจากสภาพของสังคมที่มีความสลับซับซ้อนมากขึ้น และมีอัตราการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ อย่างรวดเร็ว การศึกษาเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาประเทศ จึงเป็นปัจจัยสำคัญต่อการแก้ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต การเปิดรับสภาพปัญหาทำให้เกิดการศึกษาค้นคว้าหาวิธีแก้ไขอย่างมีเหตุผล ส่วนสำคัญของการศึกษาคือรูปแบบการเรียนการสอนในแต่ละวิชาเพื่อให้สอดคล้องกับลักษณะที่พึงประสงค์ในทิศทางที่ต้องการ เพื่อให้ทราบที่มาของปัญหา จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ควรเตรียมการ

สำหรับการศึกษาในวิชาศิลปะศึกษานั้น ปัจจุบันนี้เรามีความเชื่อและแนวคิดว่า ศิลปะเป็นองค์ประกอบหนึ่งของกระบวนการจัดการศึกษา (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2529) ซึ่งสอดคล้องกับที่ ธนู แสงศักดิ์ (2521) ได้กล่าวไว้ว่า ศิลปะกับคนจะอาศัยเกี่ยวข้งกันมากน้อยเพียงใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับการศึกษาอบรม แต่อย่างน้อยที่สุดศิลปะก็เกิดขึ้น ตามความเจริญก้าวหน้าของสังคมมนุษย์ ฉะนั้นเด็กที่ได้รับการอบรมมาดีหรือมีจิตใจปกติ ย่อมจะไม่แสดงออกในทางทำลายหยาบกระด้าง การศึกษาอบรมในเรื่องศิลปะ จึงนับว่าเป็นสิ่งสำคัญที่สุดของสังคม กระทรวงศึกษาธิการเล็งเห็นว่าศิลปะเป็นส่วนสำคัญของสังคม เป็นรากฐานทางด้านวัฒนธรรม เป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาจิตใจ ช่วยแนะแนวทางในการแสดงออกและช่วยสร้างสรรค์ทางสังคม จึงได้บรรจุวิชาศิลปะเข้าไปในหลักสูตรทุกระดับเรียกว่าวิชาศิลปะศึกษา

ศิลปะศึกษาเป็นวิชาสร้างเสริมลักษณะนิสัยให้เด็กมีพฤติกรรมอันดีงามศิลปะศึกษา จึงเป็นวิชาสามัญที่ช่วยส่งเสริมให้เด็กได้พัฒนาในด้านต่าง ๆ โดยให้เด็กทำกิจกรรม มีโอกาสสร้างสรรค์แก้ปัญหา และได้สัมผัสกับสภาพความเป็นจริง เพื่อเด็กจะได้มีประสบการณ์ในด้านสุนทรียภาพและการสร้างสรรค์ การสร้างสรรค์และเทคนิคการทำงาน จะช่วยให้เด็กเจริญในด้านอารมณ์สังคมสติปัญญา และความคล่องแคล่วในการใช้ส่วนต่างๆ ของร่างกาย ให้สัมพันธ์กับความคิดและการแสดงออก ฉะนั้นศิลปะศึกษาจึงมีความหมายต่อการศึกษามาก (วิรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์, 2520)

ดังนั้นการปฏิบัติงานทางศิลปะศึกษาจึงเป็นสิ่งจำเป็นต่อการเรียนการสอนเป็นอย่างยิ่งทักษะที่เกิดจากการปฏิบัติ จะช่วยให้เด็กมีการเรียนรู้ที่จะพัฒนาในด้านต่าง ๆ อย่างสมบูรณ์ แต่ด้วยเหตุที่กิจกรรมทางศิลปะมีรูปแบบที่หลากหลาย การปฏิบัติงานจึงแตกต่างกัน ด้วยเหตุนี้ครูผู้สอนศิลปะศึกษาและผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับวิชาศิลปะศึกษา จะต้องมีความรู้ความเข้าใจในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเกี่ยวกับศิลปะศึกษาเป็นอย่างดี อย่างไรก็ตามการจัดการศึกษาโดยทั่วไปนั้นมัก

ประสบปัญหาทางการเรียนเสมอ เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงไม่ว่าจะเป็นหลักสูตรหรือรูปแบบการเรียนการสอน โดยเฉพาะวิชาศิลปะศึกษา จึงต้องทำให้มีการเปลี่ยนแปลงสภาพภายในห้องเรียน ให้มีความเหมาะสม และสอดคล้องกับกิจกรรมภายในห้องเรียน จึงควรให้ความสำคัญในการจัดสิ่งแวดล้อมทางการเรียน

สภาพแวดล้อมทางกายภาพ แม้จะไม่ใช่ตัวกำหนดพฤติกรรมทางสังคมแต่สภาพแวดล้อมทางกายภาพ มีส่วนในการส่งเสริมหรือขัดขวางพฤติกรรมทางสังคม ให้เกิดการกระทำระหว่างกันมากขึ้น ขึ้นอยู่กับลักษณะของสภาพแวดล้อมทางกายภาพด้วย นอกเหนือจากลักษณะทางสังคมสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่เกิดจากการออกแบบหรือวางแผนมีผลกระทบต่อความสัมพันธ์หรือการกระทำระหว่างกันในสังคม ซึ่งปัจจุบันยังขาดการศึกษาอย่างจริงจัง เกี่ยวกับบทบาทของการเรียนรู้ที่มีต่อการออกแบบ และวางแผนสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ตามความต้องการในการประกอบกิจกรรม (วิลลิสท์ ทรียงกูร, 2530) ทั้งหมดนี้ส่งผลต่อทุกระบบซึ่งรวมถึงการศึกษาด้วย

การพัฒนาอาคารเรียนให้ถูกหลักเกณฑ์และใช้ได้ประโยชน์มาก จึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาการศึกษาและพัฒนาประเทศ นักการศึกษาและสถาปนิกควรได้ประสานงาน ทำให้โรงเรียนได้ห้องเรียนที่ถูกต้องเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ (Soriano, 1966) ดังเช่นที่โรงเรียนมัธยม Apollo High School Simi Valley ในรัฐแคลิฟอร์เนีย ได้อาศัยหลักการของแกลสเตอร์ที่ว่า ปัญหาหลักอยู่ที่ระบบของโรงเรียนไม่ใช่อยู่ที่ตัวเด็ก เป้าหมายของโรงเรียนก็คือ การพัฒนาระบบของโรงเรียน ซึ่งรวมถึง เทคนิคการบริหารห้องเรียน (Classroom Management Techniques) (สุรศักดิ์ หลาบมาลา, 2526)

การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้รับคุณค่าตามเป้าหมายนั้น วิรุณ ตั้งเจริญ (2526) กล่าวว่า “สภาพแวดล้อมในการเรียน นับว่าเป็นปัจจัยสำคัญเพราะสภาพแวดล้อมที่ดี จะมีสภาพเป็นแรงผลักดันหรือกระตุ้นให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สภาพแวดล้อมที่ดีเช่นนี้จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น”

การใช้ส่วนต่าง ๆ หรือบริเวณในชั้นเรียนเพื่อประกอบกิจกรรม จึงเป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งที่ควรพิจารณาเพราะอาจมีปัญหาและความไม่สะดวกเกิดขึ้นได้เสมอ การจัดส่วนต่าง ๆ หรือบริเวณภายในชั้นเรียน ให้เกิดความสะดวกแก่การเรียน นับว่าเป็นการพัฒนาแผนผังชั้นเรียนได้ประการหนึ่ง การกำหนดแผนผังของชั้นเรียนจำเป็นต้องนำเอาลักษณะต่างๆ ของแต่ละวิชามาประกอบกับการพิจารณา (Virgil, 2526) การจัดสิ่งแวดล้อมทางการเรียน ถือเป็นหน้าที่สำคัญยิ่งของครู หน้าที่ดังกล่าวประกอบด้วยวิธีดำเนินการหลายอย่าง แต่ละอย่างมิได้มีแบบแผนกำหนดไว้

เป็นมาตรฐานอันแน่นอน สิ่งแวดล้อม ซึ่งหมายถึง สิ่งแวดล้อมอันมีส่วนเกี่ยวข้องกับและอำนวยประโยชน์แก่การศึกษาเล่าเรียน อาจได้ผลมาจากการปฏิบัติกิจกรรม ซึ่งต้องอาศัยปัจจัยต่าง ๆ เอื้ออำนวย โดยเฉพาะการจัดสภาพห้องเรียนให้เหมาะสม (หน่วยพัฒนาคณาจารย์ ฝ่ายวิชาการ, 2524)

การฝึกฝนทางศิลปะเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของวัตถุประสงค์ของการสอนวิชาศิลปศึกษา วิชัย วงษ์ใหญ่ (2529) กล่าวไว้ว่า “การสนับสนุนผู้เรียนให้แสวงหาประสบการณ์อย่างกว้างขวาง ในด้านความรู้ทักษะ การจัดกระบวนการเรียนการสอนให้ใช้วัสดุเพื่อการสำรวจทดลอง การแก้ปัญหาการใช้เทคนิคต่าง ๆ สร้างสรรค์และแสดงออกในงานศิลปะ การฝึกฝนทางศิลปะที่เหมาะสม จะเป็นพื้นฐานที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความชื่นชม ความสนใจ มีค่านิยมและทัศนคติที่ดีต่อศิลปะ”

ศิลปะเป็นวิชาที่ต้องฝึกทักษะนอกจากการสอนด้านทฤษฎี จะช่วยให้นักเรียนสำรวจความสนใจความถนัด และความสามารถของตน (มะลิฉัตร เอื้ออานันท์, 2535) นอกจากนี้ วิรุณ ตั้งเจริญ (2525) ได้กล่าวไว้ว่า การจัดกิจกรรมศิลปะให้เด็กฝึกปฏิบัติ ไม่ใช่การฝึกฝนทางการช่าง ที่เน้นเป้าหมายทางสังคมให้เด็กมีสภาพเป็นช่างฝีมือ เพื่อที่จะนำผลงานทางศิลปะไปใช้ใน ชีวิตประจำวันโดยตรง แต่การจัดกิจกรรมศิลปะ เป็นเพียงวิถีทางที่จะสะท้อนผลไปสู่การพัฒนา ลักษณะนิสัย เพื่อเป็นพลังในการเรียนรู้และการดำรงชีวิตในสังคมโดยเน้นลักษณะนิสัยที่ทำเป็น แก่ปัญหาเป็น คิดเป็น ด้วยเหตุนี้การศึกษาจึงหันมาเน้นให้เด็กคิดเป็น ทำเป็นและแก้ปัญหา ได้อย่างดีเยี่ยม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแก้ปัญหาเหล่านั้นจะพบว่า ศิลปศึกษาช่วยสร้างเสริมคุณค่าด้าน นี้อย่างดีเยี่ยม แต่สภาพการจัดการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ ยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควรผู้สอน จำนวนมากยังเน้นการสอนภาคทฤษฎีมากกว่าภาคปฏิบัติ และการสอนภาคทฤษฎีก็ยิ่งขาดความ คิตรีเริ่มที่จะหาวิธีสอนใหม่ๆ หรือใช้ทักษะการสอนแบบต่างๆ และมักจะเน้นความรู้ความจำมากกว่าการสอน ให้เกิดความเข้าใจหรือนำกลับไปใช้ในสภาพจริง แทบทุกสถาบันยังใช้วิธีการสอน โดยมีครูเป็นศูนย์กลางคือ เป็นแหล่งของข่าวสารและการชี้แนะ ไม่มีการนำวิทยาการทางการสอน เพื่อเสริมการสอนของครูมาใช้จึงเป็นการยากสำหรับผู้เรียน ที่จะสามารถเชื่อมโยงความรู้ระหว่าง ภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติได้ ดังนั้นการศึกษาเกี่ยวกับห้องเรียนและห้องปฏิบัติการ เพื่อปรับปรุง สภาพทางการเรียนจึงเป็นสิ่งจำเป็น

การจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา ห้องเรียนมีผลต่อวิชามาก เพราะแต่ละวิชา มี เนื้อหาเกี่ยวกับการใช้เครื่องมือเครื่องใช้ วัสดุ นานาชนิด ซึ่งจะต้องเหมาะสมและคล่องมือในการใช้ สภาพห้องเรียนทุกวันนี้ เกือบทุกโรงเรียนไม่ได้ออกแบบไว้สำหรับเรียนศิลปะ โดยเฉพาะห้อง เรียน ส่วนมากจะคับแคบ จำกัดบทบาทในการแสดงออกและไม่เอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอน

วิชาศิลปะศึกษาเป็นอย่างยิ่ง ซึ่ง สมิธ (Smith,1972) ได้เสนอแนะเพิ่มเติมว่า “สภาพที่จะช่วยให้เด็กเกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์นั้น ควรจะมีสภาพที่ช่วยทางด้านอุปกรณ์ เพื่อลดอุปสรรคในการทำงาน”

วิจิตร วรุตบางกูร (2524) กล่าวว่า ห้องเรียนในโรงเรียนมัธยมมีความแตกต่างจากห้องเรียนในโรงเรียนประถมอยู่มาก ทั้งนี้เพราะหลักสูตร กิจกรรม ความต้องการด้านพื้นที่และสิ่งแวดล้อมแตกต่างกันมาก มีบางวิชาที่ใช้อุปกรณ์เครื่องใช้ แสงสีที่เหมือนกันได้เพียงแต่ห้องเรียนในระดับมัธยม ต้องการบริเวณสำหรับปรึกษาหารือ การวิเคราะห์ข้อมูล หรือความคิดเห็นที่แตกต่างกันไปห้องเรียนทั่วไป สำหรับโรงเรียนมัธยมต้องการพื้นที่ว่าง แสงสว่างพอเหมาะมีการตกแต่งที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ มีที่เก็บของ กระดานชอล์กและบริเวณสำหรับแสดงผลงานหรือจัดประกาศต่าง ๆ ด้วย

ยอร์ลาซและอีลี (Gerlarh and Ely,1971) ได้จัดการจัดห้องเรียนไว้ ในสิ่งแวดล้อมทางการเรียน นอกจากนี้ควรมีบรรยากาศที่ส่งเสริมความมีอิสระในการเรียนรู้ ซึ่งโรเจอร์ (Rogers, 1959) กล่าวว่า “ความคิดสร้างสรรค์ไม่สามารถบังคับให้เกิดขึ้นได้แต่สามารถส่งเสริมให้เกิดได้” รวมทั้งแนวความคิดของ แกวิสสัน (Garrison,1954) ที่ว่า “การจัดบรรยากาศสถานที่และสภาพแวดล้อมให้เหมาะสม สามารถขจัดสิ่งรบกวนและอุปสรรคจะทำให้การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ห้องปฏิบัติการเป็นสถานที่เรียนรู้ที่ฝึกทักษะ ฝึกลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ รวมทั้งเจตคติที่พึงปรารถนาต่อการศึกษาโรงเรียนมัธยมจำนวนมาก เพิกเฉยต่อการจัดและบริหารเพื่อให้เกิดประโยชน์ กลับปล่อยให้ผู้เรียนมองเห็นห้องปฏิบัติการเป็นที่เก็บวัสดุครุภัณฑ์เหลือใช้ หรือหักพังปล่อยให้สกปรกเลอะเทอะ มีสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะแก่การเรียนการสอนการฝึกหัดเครื่องมืออุปกรณ์วัสดุที่ใช้การได้ สร้างความเบื่อหน่ายแก่นักเรียน ครูและผู้พบเห็น (เอกสารการจัดระบบการสอนมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช,2533)

ด้วยเหตุนี้ ทำให้การลงมือฝึกฝนปฏิบัติการทางศิลปะโดยตรง ก็เพื่อจะให้ผู้เรียนมีทักษะและสามารถแก้ปัญหาต่างๆ ได้ (อารี สุทธิพันธ์, 2515) เลย์เซน (Larsen, 1990) กล่าวว่า ห้องปฏิบัติการทางศิลปะเป็นส่วนสำคัญในการทำกิจกรรมทางศิลปะ ทางด้านทัศนศิลป์ของนักเรียนในโรงเรียน ควรนำเอาประสบการณ์ทางสุนทรียศาสตร์ รวมทั้งการสร้างงานศิลปะมาสร้างรูปแบบของห้องปฏิบัติการทางศิลปะศึกษา วิชัย วงษ์ใหญ่ (2529) ได้กล่าวสนับสนุนว่า ห้องปฏิบัติการทางศิลปะศึกษา เป็นสิ่งจำเป็นโดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักสูตรมัธยมศึกษา มุ่งเน้นบางส่วนที่จบการศึกษาออกไปเพื่อสามารถประกอบอาชีพได้

เนื่องจากการเรียนสอนวิชาศิลปะศึกษา แตกต่างจากวิชาอื่น ๆ ซึ่งต้องอาศัยบริเวณสถานที่ในการทำกิจกรรมปฏิบัติงาน ถ้าไม่มีห้องสำหรับปฏิบัติงานโดยเฉพาะ และต้องใช้ห้องเรียนร่วมกับวิชาอื่น จะเป็นปัญหาและยุ่งยากต่อการเรียนวิชาอื่น ๆ ด้วย (สุรินทร์ คุ่มรอด, 2524)

เมื่อมีความแตกต่างจากห้องเรียนธรรมดา จึงทำให้รูปแบบและวิธีการสอนในห้องปฏิบัติการ มีลักษณะแตกต่างจากการสอนโดยทั่วไป วิชัย วงษ์ใหญ่ (2529) กล่าวว่า ปัจจัยทางด้านสภาพแวดล้อมในโรงเรียนมีผลต่องานครู ได้แก่ระบบการบริหารงบประมาณ อาคารสถานที่เพราะธรรมชาติของวิชาศิลปะต้องการสถานที่ฝึกปฏิบัติที่เป็นสัดส่วน รวมทั้งเป็นการจัดสภาพแวดล้อมเพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ เพราะองค์ประกอบเหล่านี้ มีโอกาสเอื้ออำนวยต่อการทำงานและการจัดการเรียนการสอน ถ้าจะให้การเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษา บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตรห้องปฏิบัติการทางศิลปะศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นโดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักสูตรมัธยมศึกษา มุ่งเน้นบางส่วนที่ผู้เรียน เมื่อจบการศึกษาไปสามารถประกอบอาชีพได้ ซึ่งสอดคล้องกับ วิรุณ ตั้งเจริญ (2526) ที่ว่า “สภาพภายในห้องเรียนที่ดีย่อมเป็นสิ่งหนึ่งของแรงกระตุ้น ที่จะช่วยในการสร้างสรรค์ศิลปะเป็นอย่างดี”

พื้นที่ในห้องเรียนถือเป็นดินแดนเอกลักษณ์ของครูและนักเรียน ที่จะใช้ร่วมกันในแต่ละชั้นเรียน ต่างมีความแตกต่างกันและมีลักษณะเฉพาะตัวแตกต่างกัน ความแตกต่างและเป็นตัวของตัวตนเองนี้เอง ที่สะท้อนให้เห็นถึงความมุ่งหวังที่ตั้งใจหรือไม่ ตั้งใจของครูและสถาบันที่จะปลูกฝังแก่นักเรียนครูและสถาบันจึงควรพิจารณาอย่างรอบคอบว่าจะจัดพื้นที่ในห้องเรียนอย่างไร จึงจะช่วยส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของนักเรียนสำหรับสังคมยุคใหม่ได้อย่างเหมาะสม (สมพล สิงหะพล, 2531)

ในโรงเรียนบางแห่งมีการจัดห้องไว้สำหรับกิจกรรมศิลปะโดยเฉพาะ และมีครูสอนศิลปะโดยตรง ในบางโรงเรียนที่ครูสอนศิลปะต้องเดินสอนตามห้องเรียนต่างๆ โดยไม่มีห้องเรียนโดยเฉพาะ ดังนั้นการมีห้องเรียนศิลปะโดยเฉพาะจึงได้เปรียบในแง่การสร้างบรรยากาศการเรียน ได้มากกว่าการที่จะต้องเดินสอนศิลปะไปตามห้อง จึงต้องอาศัยความสามารถและความพยายามของครูในการสร้างบรรยากาศแบบศิลปะขึ้นมา (ชัยณรงค์ เจริญพานิชกุล, 2532)

จากแนวคิดดังกล่าว สภาพภายในห้องปฏิบัติการที่ดีย่อมเป็นสิ่งหนึ่งของแรงกระตุ้นที่จะช่วยในการสร้างสรรค์ศิลปะเป็นอย่างดี (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2526) ซึ่งการสอนวิชาศิลปะศึกษานอกจากส่วนประกอบด้านหลักสูตรแล้ว ยังมีส่วนประกอบอื่น ๆ เช่น วิธีสอน เนื้อหาเกี่ยวกับศิลปะโดยตรง (อารี สุทธิพันธุ์, 2515) อุปกรณ์การเรียนและความพร้อมทางด้านวัสดุอุปกรณ์ เป็นสื่อสำคัญในการแสดงออก (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2526) รวมทั้งกิจกรรมการเรียนการสอน การจัดชั้นเรียน เพื่อให้เด็กมีอิสระในการเคลื่อนไหวตามธรรมชาติของนักเรียน (สมพงษ์ สิงหะพล, 2531)

จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะปรับปรุงสภาพแวดล้อม และจัดบรรยากาศในห้องเรียน (อุบล
 ตูจินดา, 2527)

ความสำคัญทั้งหมดนี้ จึงแบ่งส่วนสำคัญของห้องปฏิบัติการทางศิลปศึกษา ออกเป็น 5
 ด้านดังนี้

1. ด้านลักษณะในห้องปฏิบัติการทางศิลปศึกษา
2. ด้านวัสดุอุปกรณ์ในห้องปฏิบัติการทางศิลปศึกษา
3. ด้านสื่อการสอนในห้องปฏิบัติการทางศิลปศึกษา
4. ด้านการจัดการเรียนการสอนในห้องปฏิบัติการทางศิลปศึกษา
5. ด้านบรรยากาศในห้องปฏิบัติการทางศิลปศึกษา

การส่งเสริมการแสดงออกของเด็ก โดยเฉพาะทางด้านศิลปศึกษา จะเป็นการสร้างทักษะ
 ที่ถูกต้องเหมาะสม ถ้ามีการศึกษาเกี่ยวกับห้องปฏิบัติการทางศิลปศึกษาอย่างจริงจัง จึงควร
 พิจารณาหลักสูตร เพื่อเตรียมความพร้อมของห้องปฏิบัติการ สำหรับเป็นแนวทางในการศึกษา
 รูปแบบที่เหมาะสม

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) เป็นหลักสูตร
 ที่มุ่งเน้นกระบวนการ ทางด้านความคิดและการปฏิบัติ ในโครงสร้างได้ลดจำนวนคาบวิชาบังคับ
 และเพิ่มจำนวนคาบของวิชาเลือกเสรีให้มากขึ้น เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนวิชาสามัญ
 และวิชา อาชีพได้อย่างกว้างขวาง มีคาบเวลาสำหรับผู้เรียนได้ทำกิจกรรมอิสระ อันจะนำไป
 สู่อารมณ์ ความสามารถ ความถนัด และความสนใจของตนเองได้อย่างแท้จริง ซึ่งในวิชา
 ศิลปศึกษามีจุดประสงค์ ดังต่อไปนี้

1. เพื่อให้มีความรู้และความเข้าใจพื้นฐานด้านศิลปะ
2. เพื่อให้เห็นคุณค่าของศิลปะ มีความภาคภูมิใจในศิลปวัฒนธรรมไทยและรู้จักรักษา
 เพื่อเป็นมรดกสืบทอดต่อไป
3. เพื่อให้สามารถใช้ศิลปะพัฒนาจิตใจ บุคลิกภาพและรสนิยม
4. เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานศิลปะได้ตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจ
 ของตนเอง

(กระทรวงศึกษาธิการ, 2535)

จากโครงสร้างหลักสูตรของวิชาศิลปศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น แยกตามกลุ่มวิชา
 พอจะสรุปได้ดังนี้

1. วิชาบังคับ ศิลปศึกษาเป็นวิชาบังคับในกลุ่มวิชาพัฒนาบุคลิกภาพ โดยใช้ชื่อวิชา
 ศิลปะกับชีวิต 1-6 ใช้เวลาในการเรียน 1 คาบ/สัปดาห์/ภาค 0.5 หน่วยการเรียนรู้ ระดับชั้นที่

เรียน ตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 เนื้อหาวิชาที่เรียนเป็นการศึกษาและปฏิบัติเกี่ยวกับทัศนศิลป์ รวมทั้งงานออกแบบทั่วไป (ในกรณีนี้จะไม่กล่าวถึงส่วนที่เป็นดนตรีและนาฏศิลป์)

2. วิชาเลือกเสรี ศิลปศึกษาเป็นวิชาเลือกเสรี จากคำอธิบายรายวิชา จะเป็นการเน้นวิชาทางด้านทัศนศิลป์ เพื่อเพิ่มทักษะทางด้านศิลปะแก่ผู้เรียน นอกจากนี้แล้วยังมีส่วนของการออกแบบศิลป์ไทย ศิลปะพื้นบ้าน และศิลปะตกแต่ง หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ได้ปรับโครงสร้างให้มีความยืดหยุ่น สามารถนำไปใช้ได้ในพื้นที่ต่างๆตามนโยบายและเป้าหมายของการพัฒนาและความต้องการของท้องถิ่น ลดหน่วยการเรียนรู้ของวิชาบังคับให้เหลือน้อยลง และเพิ่มหน่วยการเรียนรู้วิชาเลือกเสรีให้มากขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนเลือกเรียนรายวิชาต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวาง ตามความถนัดและความสนใจ ส่งเสริมการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการ เพื่อให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง อันจะนำไปสู่จุดหมายที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนพัฒนาคุณภาพชีวิตมีความรู้ มีคุณธรรมและมีทักษะเฉพาะด้านตามศักยภาพอย่างเพียงพอที่จะเห็นช่องทางในการประกอบอาชีพในอนาคตและสามารถทำประโยชน์ให้กับสังคม ตามความรู้ความสามารถและบทบาทหน้าที่ของตนด้วยแนวทาง และวิธีการใหม่ๆซึ่งในวิชาศิลปศึกษามีจุดประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจด้านศิลปะ
2. เพื่อให้มีทักษะในการแสดงออกอย่างเสรีโดยอาศัยศิลปะเป็นสื่อ
3. เพื่อให้เห็นคุณค่าของศิลปะ มีความนิยมชมชื่นในศิลปวัฒนธรรมไทยและสากล มีนิสัยที่ดีในการทำงาน
4. เพื่อนำความรู้และความถนัดทางศิลปะไปใช้ให้เกิดประโยชน์ มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และพัฒนาศิลปะ

(กระทรวงศึกษาธิการ, 2535)

จากโครงสร้างหลักสูตรของวิชาศิลปศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายแยกตามกลุ่มวิชาพอจะสรุปได้ดังนี้

1. วิชาเลือกเสรี ศิลปศึกษาเป็นวิชาเลือกเสรี ในกลุ่มวิชาพัฒนาบุคลิกภาพ วิชาส่วนใหญ่มีส่วนคล้ายวิชาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมีส่วนเพิ่มเติมคือ ศิลปะประดิษฐ์ เครื่องดิน เครื่องไม้ เครื่องโลหะ เครื่องถักทอ เครื่องจักสาน เครื่องหนังและเครื่องรัก

2. วิชาอาชีพ ศิลปศึกษาเป็นส่วนหนึ่งในวิชาอาชีพโดยเป็นการฝึกทักษะทางด้านช่าง เช่น ช่างเขียนภาพในเทคนิคต่าง ๆ ช่างตกแต่ง ฯลฯ

จากลักษณะรายวิชาจะเห็นว่า ในบางวิชาจำเป็นต้องใช้ห้องปฏิบัติการทางศิลปศึกษาโดยเฉพาะ เพราะนักเรียนจำเป็นต้องใช้บริเวณ อุปกรณ์สำหรับการฝึกฝน เพื่อแสดงออกทางศิลปะอย่างเหมาะสม โดยเฉพาะวิชาทางทัศนศิลป์อันประกอบด้วย จิตรกรรม ประติมากรรมและ

ภาพพิมพ์ ซึ่งต้องใช้เครื่องมือเฉพาะทั้งส่วนของห้องเรียนและตัวผู้เรียน เช่น ก้อน้ำหรืออ่างล้างมือ เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการปฏิบัติงานทางทัศนศิลป์ แป้นหมุน และบ่อดินควมมีสำหรับการปฏิบัติงานทางประติมากรรม แท่นพิมพ์และกระจกปูโต๊ะ ควมมีในห้องปฏิบัติงานภาพพิมพ์ เป็นต้น การศึกษาหลักสูตรเพื่อทราบถึงลักษณะรายวิชา สำหรับประมวลความต้องการของวัสดุ อุปกรณ์และสิ่งจำเป็นอื่น ๆ ภายในห้องปฏิบัติการ รวมทั้งบริเวณสำหรับเก็บผลงาน การจัดวางเพื่อใช้ประโยชน์จากบริเวณว่างจะทำให้ผู้เรียนเคลื่อนที่ ภายในห้องได้สะดวกเพื่อการปฏิบัติงานได้รวดเร็วยิ่งขึ้น

จากความเหมาะสม รวมทั้งความชัดเจนของโครงสร้างรายวิชา สำหรับสร้างทักษะต่อนักเรียนดังจะเห็นได้จากหลักสูตรศิลปศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นจะเห็นความหลากหลายของกิจกรรมในห้องปฏิบัติการ ที่มักจะสร้างความยุ่งยากต่อการเรียนการสอนของครูผู้สอนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ รวมทั้งปัญหาที่ทำให้การศึกษาศิลปะในระดับชั้นมัธยมศึกษา ซึ่งเป็นก้าวย่างที่สำคัญต่อการเรียนรู้เพื่อการศึกษาในชั้นสูง

จากแนวคิดดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการเข้าไปสำรวจสภาพและความต้องการของห้องปฏิบัติการและเนื่องจากยังไม่มิงงานวิจัยใด ที่ศึกษาเกี่ยวกับห้องปฏิบัติการทางศิลปศึกษา จึงยังไม่สามารถหาข้อสรุปที่แน่นอนได้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาสภาพและความต้องการเกี่ยวกับห้องปฏิบัติการทางศิลปศึกษา ตามความต้องการของครูศิลปศึกษา ระดับมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร นับว่าเป็นสิ่งใกล้ตัวนักเรียนที่ไม่อาจมองข้ามได้ ซึ่งผลที่ได้จะนำไปเป็นแนวทางให้ครูและผู้เกี่ยวข้องทางการศึกษาได้พิจารณา นำวิธีการจัดห้องปฏิบัติการดังกล่าวไปใช้เพื่อให้เกิดการพัฒนาและปรับปรุงการเรียนการสอน ให้แก่นักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษา ได้อย่างเหมาะสม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อสำรวจสภาพและความต้องการของครูศิลปศึกษา เกี่ยวกับห้องปฏิบัติการทางศิลปะ ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. ความต้องการ หมายถึง ความประสงค์ของครูเกี่ยวกับห้องปฏิบัติการทางศิลปศึกษา ในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1.1 ด้านลักษณะในห้องปฏิบัติการ หมายถึง การจัดห้องปฏิบัติการด้านจัดพื้นที่บริเวณใช้สอย

1.2 ด้านวัสดุอุปกรณ์ในห้องปฏิบัติการ หมายถึง การจัดห้องปฏิบัติการด้านครุภัณฑ์และอุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียนศิลปะและกระบวนการจัดเก็บ

1.3. ด้านสื่อการสอนในห้องปฏิบัติการ หมายถึง การจัดห้องปฏิบัติการด้านสื่อช่วยสอน โสตทัศนูปกรณ์

1.4. ด้านการจัดการเรียนการสอนในห้องปฏิบัติการ หมายถึง การจัดระบบการใช้ห้องปฏิบัติการ

1.5. ด้านบรรยากาศในห้องปฏิบัติการ หมายถึง การจัดห้องปฏิบัติการด้านสภาพแวดล้อม การตกแต่งห้อง การถ่ายเทอากาศ

3. ห้องปฏิบัติการทางศิลปศึกษา หมายถึง ห้องที่ใช้สำหรับการเรียนการสอนในวิชาศิลปศึกษา

2. ครูศิลปศึกษา หมายถึง ครูผู้สอนศิลปศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 ในโรงเรียน รัฐบาล กรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร

ขอบเขตของการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็น ครูศิลปะผู้สอนวิชาศิลปศึกษา ระดับมัธยมศึกษา ในโรงเรียน รัฐบาล สังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2538

2. การวิจัยนี้ทำการศึกษาสภาพและความต้องการเกี่ยวกับห้องปฏิบัติการทางศิลปศึกษา ระดับมัธยมศึกษา โดยและรวบรวมความคิดเห็นของ อาจารย์ศิลปศึกษา ในด้านต่าง ๆ ดังนี้

- 2.1 ด้านลักษณะในห้องปฏิบัติการ
- 2.2 ด้านวัสดุอุปกรณ์ในห้องปฏิบัติการ
- 2.3 ด้านสื่อการสอนในห้องปฏิบัติการ
- 2.4 ด้านการจัดการเรียนการสอนในห้องปฏิบัติการ
- 2.5 ด้านบรรยากาศในห้องปฏิบัติการ

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. ผู้วิจัยถือว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม คือ อาจารย์ทางศิลปศึกษา ที่สามารถให้คำตอบที่เชื่อถือได้

2. การสำรวจสภาพและความต้องการของ อาจารย์ศิลปศึกษา เกี่ยวกับห้องปฏิบัติการครั้งนี้เพื่อนำไปใช้ประกอบการพิจารณาปรับปรุงห้องปฏิบัติการในโรงเรียน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการทำวิจัย

1. ได้แนวทางในการจัดห้องปฏิบัติการทางศิลปศึกษา ระดับมัธยมศึกษาสำหรับใช้ในการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. เพื่อเป็นแนวทางในการดัดแปลงห้องปฏิบัติการให้เหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน
3. เพื่อเป็นแนวทางแก่สถาปนิก ผู้บริหารโรงเรียนในการพิจารณาออกแบบอาคารเรียน ห้องปฏิบัติการมาตรฐานสำหรับโรงเรียนระดับอื่น ๆ ต่อไป
4. เพื่อให้บุคลากรทางการศึกษาเห็นประโยชน์ของห้องปฏิบัติการทางศิลปศึกษา และให้การสนับสนุนด้านงบประมาณสำหรับการจัดห้องปฏิบัติการให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม เพื่อเป็นการสนับสนุนมาตรฐานการศึกษาของชาติ

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย